

Бовсуновська І. Р.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент С. А. Вискушенко

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ МЕНЕДЖМЕНТУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Постановка проблеми. Сфера економіки та менеджменту зокрема в останні роки зазнали інтенсивного розвитку (цей розвиток продовжується і сьогодні), отже, терміносистеми цих сфер викликають особливу увагу при перекладі. Терміносистема менеджменту англійської мови є досить поширеною та розгалуженою, тому виникають труднощі в процесі перекладу, адже перекладач повинен не лише розуміти зміст терміну іноземною мовою, а й мати знання термінології рідною мовою.

Актуальність теми зумовлена лінгвістичною необхідністю дослідження шляхів перекладу термінів сучасної англійської мови сфери менеджменту українською мовою. **Об'єктом дослідження** виступає термінолексика англійського менеджменту. **Предмет роботи** – процес перекладу термінів цієї галузі. Предмет дослідження обрано не випадково. У даний час, в епоху розвитку економічних відносин, комунікація в області сфери менеджменту та адекватний переклад термінів цієї області є досить важливими завданнями. **Наукова новизна** полягає в дослідженні терміносистеми менеджменту, яка ще не була об'єктом спеціального наукового аналізу з позицій її структури, способів творення та перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переклад термінів з англійської мови на українську був та залишається проблемним та одним із найактуальніших питань сьогодення. В. І. Карабан, Н. Г. Александрова, В. П. Даниленко, Ф. О. Циткіна досліджували шляхи передачі термінів з англійської мови на українську [6; 8].

Виклад основного матеріалу. Терміносистема менеджменту динамічно розвивається, оновлюється та поповнюється новими лексичними одиницями, а також знаходиться в тісному контакті з життям і розвитком суспільства. Вибір способу перекладу термінів сфери менеджменту відбувається лише з урахуванням екстралінгвістичної ситуації вживання термінів. Аналіз лінгвістичну літературу з означеної проблематики показав, що базовими труднощами перекладу термінології вважаються: 1) неоднозначності термінів; 2) відсутності перекладацьких відповідників; 3) національній варіативності термінів [1; 2; 3; 6; 8].

Варто зауважити, що переклад термінів певної галузі знання з англійської мови на українську налічує низку проблем. Потрібно пам'ятати, що з однієї мови на іншу терміни не перекладаються як загальноживані слова. Найпоширенішою

та найуживанішою є така модель перекладу термінів: «поняття – український термін», а не «іншомовний термін – український термін», не важливо, переклад відбувається з англійської мови на українську, чи навпаки. Отже, для перекладу терміну досліджуваної сфери потрібно спочатку проаналізувати властивості нового поняття. Інколи для перекладу терміна потрібно зіставити терміни-відповідники з кількох мов і вибрати найдоцільніший [7].

У випадку, якщо словник не дає точного еквівалента термінологічної одиниці або коли варіантні відповідники певного терміна мови оригіналу відсутні, використовуються такі трансформації: транскрибування та транслітерація, калькування, описовий переклад. Розглянемо кожен з них детальніше.

1. *Транскрибування, транслітерація.* Одним із найпростіших способів перекладу термінів менеджменту є транскрибування, тобто побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Транскрибування та транслітерація отримали таку назву, тому що при використанні цих прийомів акт перекладу замінюється на акт запозичення звукової (при транскрипції) або графічної (при транслітерації) форми слова разом із значенням з мови оригіналу в мову перекладу. Фактично запозичення тут здійснюється заради перекладу, як необхідна передумова його виконання. Запозичене слово стає фактом мови перекладу і вже в якості такого виступає як еквівалент ідентичного з ним іншомовного слова [6]. Так, наприклад: *manager* – менеджер; *business-process* – бізнес-процес; *capital* – капітал; *check* – чек; *hedger* – хеджер; *hedging* – хеджінг; *acceptor* – акцептор; *outsourcing* – аутсорсинг [10].

2. *Калькування.* Калькування припускає існування двосторонніх міжмовних відповідностей між елементарними лексичними одиницями, які і використовуються в якості «будівельного матеріалу» для відтворення внутрішньої форми слова, яке перекладають. Калькування, як прийом створення еквівалента, подібне до буквального перекладу – еквівалент цілого створюється шляхом простого складання еквівалентів його складових частин [6].

Калькування, як прийом перекладу, вивчали крім В. Н. Комісарова, також й французькі лінгвісти Ж. Дарбельнета, Ж.-П. Віне. На їх думку, калькування є одним із основних прийомів прямого перекладу лексичних одиниць [2: 158]. Наприклад: *natural monopoly* – натуральна монополія; *factors of production* – фактори виробництва; *investment company* – інвестиційна компанія; *limited liability* – обмежена відповідальність; *indirect tax* – непрямий податок; *basic earnings pershare* – базовий дохід на одну акцію; *revolving credit* – револьверний кредит; *industrial spiral* – інфляційна спіраль [10].

Аналіз емпіричного матеріалу показав, що калькування зазвичай застосовується: 1) при передачі значення складних слів та термінів-

словосполучень (*unitary board of directors* – унітарна рада директорів); 2) назв державних установ та громадських організацій (*Global Investment House* – Всесвітній інвестиційний дім).

3. *Описовий переклад*. Описовий переклад полягає в передачі значення англійського слова за допомогою більш або менш розповсюдженого пояснення. Ця трансформація спрямовується на роз'яснення значення терміна [6]. Так, наприклад: *accounts payable* – кошти, які компанія заборгувала за товари чи послуги; *arbitration* – метод врегулювання промислової суперечки, коли третя сторона надає обов'язкове рішення; *merger* – поєднання двох або більше фірм в одну; *debt financing* – фінансування шляхом залучення позикових коштів; *feather bedding* – вимога профспілки збільшити число зайнятих у певному виді робіт; *draw down* – отримання коштів від фінансових установ; *make-over* – робота, що підлягає переробці; *split-off* – створення нової компанії шляхом відділення від існуючої компанії та передачі їй частини активів [9]. Недоліком описового перекладу є нагромадженість лексичних одиниць при передачі значення терміна. До переваг даного способу перекладу можна віднести «найбільш повне розкриття суті описуваного поняття» [3].

Переклад складних термінів, які є утворенням специфічної конструкції, викликають інтерес у лінгвістів та термінознавців. Специфікою таких лексичних одиниць є те, що вони є мовним явищем, яке притаманне виключно англійській мові [4: 112]. Такі терміни перекладаються на українську мову описовим перекладом.

Прикладами можуть слугувати такі лексичні одиниці: *going-out of business sale* – ліквідаційний розпродаж; *written-down-value method* – облік із залишкової вартості; *step-by-step implementation* – поетапне здійснення; *offbalance-sheet transaction* – позабалансова операція.

Трансформація описового перекладу використовується також при перекладі антонімічних термінів, наприклад: *listed company* – компанія, акції якої продаються на фондовій біржі; *publicly traded company* – компанія, акції якої продаються на позабіржовому ринку. У випадку, якщо дані терміни перекладалися б за допомогою калькування, була б утворена лексико-граматична структура, що не відповідає нормам української мови (наприклад: компанія, яка вільно продається та компанія виставлена на позабіржовий ринок).

При передачі значення складних термінів спостерігаються варіантні відповідники, які обумовлені синонімією термінів. У такому випадку, англійські терміни сфери менеджменту можуть мати два/три відповідника в українській мові. Для перекладу терміну такого типу можуть використовуватись декілька термінів, які є частковими або абсолютними синонімами. Виділяють наступні причини багатозначності терміна: 1) наявність термінів-синонімів (у мові

перекладу), наприклад, *agreement* – угода, договір; *customer* – споживач, покупець, клієнт; *debt* – борг, заборгованість, зобов'язання; *repayment* – виплата, погашення; 2) наявність термінів із близьким значенням (часткові терміни), наприклад, *fluctuation* – вагання, зміна; *exchange rate fluctuations* – коливання валютного курсу; *foreign currency fluctuations* – коливання курсів іноземних валют; *market value fluctuations* – зміна ринкової вартості.

Переклад багатокомпонентних термінів викликає особливі труднощі.

Згідно з Н. С. Гореліковою, в першу чергу потрібно розкрити значення основного компонента складного терміна. Далі потрібно розглянути інші, другорядні, компоненти [5: 132]. Наприклад: «*human resource management policy*» при перекладі цього терміну потрібно відштовхуватись від ключового слова, як правило, останнього, в даному випадку таким словом є *policy* – політика, далі перекладаємо *management policy* – політика управління, *human resource* – трудовий ресурс, *human resource management* – управління трудовим ресурсом. Отримуємо значення складного терміну: *політика управління трудовими ресурсами*.

В англомовних текстах та документах сфери менеджменту зустрічається велика кількість абревіатур. Деякі складні терміни є досить громіздкими, тому вони потребують скорочення. При перекладі абревіатур сфери менеджменту не виникає суттєвих проблем. Термінологічні скорочення в англійській мові вимовляються як назви літер, що складають абревіатуру, або як слово, яке складається з цих літер. *Jsb* (*join tstock bank*) – акціонерний банк; *ins* (*insurance*) – страхування; *HDI* (*Human Development Index*) – індекс людського розвитку; *CD* (*Certificate of Deposit*) – депозитний вклад. Літерні термінологічні скорочення складають основну масу термінологічних скорочень.

На перший погляд здається, що проблема перекладу англійської термінологічної лексики сфери менеджменту досліджена у повному обсязі, однак, переклад термінів, досліджуваної сфери, які не мають еквівалентів у мові перекладу залишається актуальним та відкритим для досліджень. Синтаксичні, семантичні та структурні відмінності терміносистем англійської та української мов викликають певні труднощі при виборі способу перекладу.

Незалежно від ступеня володіння перекладачем мовою оригіналу та мовою перекладу, від об'єму його фонових знань, він так чи інакше стикнеться із певними проблемами при передачі термінів, зокрема і сфери менеджменту. Враховуючи це, перекладачеві потрібно вміти користуватись найрізноманітнішими словниками, енциклопедіями та, звичайно ж, мережею Інтернет.

Висновки. Таким чином, проблема перекладу у сфері менеджменту полягає, перш за все, у необхідності перекладача з цією сферою, її інфраструктурою. Отже, у такому випадку, перекладач, який працює в певній галузі, повинен ретельно вивчити: 1) інфраструктуру певної сфери знання та професійної діяльності; 2) термінологію, що обслуговує цю галузь; 3) мовні особливості вихідної мови. При перекладі вузькофахових текстів, наприклад, текстів сфери менеджменту, спочатку потрібно проаналізувати весь текст, і лише після повного розуміння змісту вдаватися до перекладу. Не потрібно покладатись лише на особисті знання у даній сфері. Отже, перекладачам потрібно не лише підвищувати практичні знання іноземної мови, а й досліджувати та вивчати особливості тих галузей, чи сфер, з якими вони мають справу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисова Л. І. Основні проблеми науково-технічного перекладу / Л. І. Борисова. – М.: МГУ, 2003. – 208 с.
2. Вине Ж.-П. Дарбельне Ж. Технические способы перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / Ж.-П. Вине, Ж. Дарбельне. – М.: Международные отношения, 1978. – С. 157-167
3. Виноградов В. С. Введення в перекладознавство (загальні та лексичні питання) / В. С Виноградов. – М.: Видавництво інституту загальної середньої освіти РАО, 2001. – 224 с.
4. Гавранек Б. К. К проблеме смешения языков / Б. К. Гавранек // Новое в лингвистике. – М. : Прогрес, 1972. – № 6. – С. 94–112
5. Горелікова С. Н. Природа терміна і деякі особливості термінотворення в англійській мові / С. Н. Горелікова. – Омськ: Вісник ОДУ № 6, 2002. – С. 129-136
6. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти / В. І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 608 с.
7. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории / А. В. Суперанская. – М.: 1076 „{Наука, 1989. – 243 с.
8. Циткіна Ф. О. Термінологія й переклад / Ф. О. Циткіна – Львів: ВЛІ, 2003. – 187 с.
9. Knowledge base. Glossary of management terms. – Режим доступу: [http://www.hrinz.org.nz/Site/Resources/Knowledge Base/Glossary of Management Terms.aspx](http://www.hrinz.org.nz/Site/Resources/Knowledge%20Base/Glossary%20of%20Management%20Terms.aspx)
10. Management. com. ua. Глосарій (тлумачний словник). – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/glossary/?letter=O>